

NKR 17.01.12 Forskningsområde: ARKIVFORSKNING

Landslaget for lokal-og privatarkiv/Oslo byarkiv

Ellen Røsjø

Det er viktig å drive arkivforskning, men det er ikke tilstrekkelig fokus på dette fra myndighetenes eller institusjonenes side, så å si ingen ressurser er satt av til det. Få arkivinstitusjoner søker midler fra de tradisjonelle finansieringskildene, f.eks Forskningsrådet, - vi tror ikke vi når opp og få har nok prøvd. En hektisk hverdag hindrer forskning i institusjonene. Men vi må også øke bevisstheten for medvirkning innen forskning. Siden få universitet og høyskoler har eget fast personale på arkivfeltet (kun HIOA med 3,5 og en stipendiat), så er institusjonene de nærmeste til å utvikle forskningsprosjekter innen arkivfeltet.

Norsk kulturråd/tidligere ABM-utvikling har gitt støtte til det 3-årige forskningsprosjektet *Minoriteter i offentlige arkiver* (om samer og kvener) som LLP tok initiativ til og også gitt støtte til LLPs metodeutviklingsprosjekt innen elektronisk arkivbevaring. Med midlene til "Forskning om museer og arkiv" fikk vi nylig to små arkivforskningsprosjekt (mitt i OBA om *Majoritets- og minoritetsperspektiv i arkivbevaring* og et i SFF om *Medvitne val eller tilfeldige handlingar?* – om innsamlingspolitikken som har vært ført på arkiv- og museumsfeltet). Arkivverket har stått for utvikling av NOARK. Børge Strand, Statsarkivet i Hamar, har forsket på formidling/tilgang til elektroniske arkiver. Frode Kirkholt, Oslo byarkiv, har utvikla Urd, et verktøy for å gjøre uttrekk, testing og tilgjengeliggjøring av elektronisk arkivmateriale. Opplandsarkivet avd. Maihaugen har arbeidet med dokumentasjon/forskning om migrasjon og minoriteter, spesielt polsk migrasjon (både historie og arkiv). Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane har etablert en forskningsagenda. HIOA forsker på elektroniske arkiv, klassifisering og arkiv som identitetsmarkør. Poenget er: Vi er i startgropa med arkivforskning ved våre institusjoner, vi ønsker og ser behovet for kunnskap, vi har folka til å kunne gjøre det. Men terskelen har vært litt høy siden hverdagen er så hektisk. Vi må bli flinkere til å delta i større forskningsprosjekter sammen med universitet og høyskoler, men vi trenger også samspill innen de kulturhistoriske institusjonene, mer samhandling og **særskilte programmer** for våre felt.

- Forskning må ses i forhold til kompetanseutvikling og utdanningstilbud, og muligheten for å ta master og doktorgrad innen vårt fag.
- Forskning på arkivbevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av arkiver trengs!
- Forskning på arkivdanning er heller ikke prioritert, bortsett fra et lite miljø ved HIOA.
- Arkivformidling er den delen av fagfeltet som er nyest og som jeg har ansvar for på HIOA. Vi har et nordisk arkivformidlingsnettverk og ser behovet for

utvikling av forskning og faglitteratur om arkivformidling og teoretisk og metodisk grunnlag for utvalg til tilgjengeliggjøring (digitalisering) og formidling på nordiske forhold og språk. Vi arbeider med å få i stand en antologi som vil basere seg på mindre forskningsprosjekter.

- Hvilket arkivmateriale som bevarer er også svært viktig for grunnforskningen i mange fag.

I sum: Arkivforskning er et viktig forskningsområde - for å utvikle arkivsektoren og utdanningstilbudet i arkivfaget, og også for å gi et bedre grunnlag for grunnforskning generelt, og for å gi et bedre publikumstilbud. Men feltet er absolutt ikke høyt nok prioritert fra departementets side.

-Mitt innspill ut fra eget forskningsprosjekt:

Vi har behov for forskning, særlig på forholdene rundt privatarkivbevaring og annen dokumentasjon for å få en mer **helhetlig samfunnsdokumentasjon**.

Tradisjonelt har man ikke tatt høyde for en bevaringsvurdering av den samla arkivdokumentasjonen som blir skapt i et samfunn og sett offentlige og private arkiv som en felles integrert samfunnshukommelse.

De teoretiske tilnærmingene har generelt tatt utgangspunkt i et faglig landskap der bakgrunnen har vært arkivinstitusjonenes samfunnsoppdrag, forstått som å bevare offentlige arkiv, jf. den norske arkivloven. Bare én arkivar, amerikanske Helen W. Samuels, har forsøkt å utvikle en modell som omfatter bevaringsvurdering av *både* offentlige og private arkiv, samt *andre* dokumentasjonskilder. Om arkivmateriale er gått tapt eller bare er skapt i lite omfang, tar hun til orde for å samle inn andre typer dokumentasjon. Samuels peker også på at utvelgelses-/kassasjonsprosessen ville tjene på en bredere tilnærming. Vi kan lite gjøre for å forutse framtidige forskertrender som endrer spørsmålene som stilles eller bruken av dokumentasjonen.

Forutså for eksempel arkivarer kvantitativ historie, sosialhistorie, kvinnehistorie? Nei, disse representerte nye måter å tenke på, både for historikere og for arkivarer. (Samuels 1991-92, s. 133).

Hun tar derfor til orde for en funksjonell tilnærming i utvelgelsesprosessen for bevaring. Ingen analyse eller utvalg kan være objektiv. Den vil alltid ses gjennom dagens mentale linser.

Samuels sier elektronisk arkivering har tvunget arkivarprofesjonen til å forstå nødvendigheten av å gripe inn i dannelsen av disse arkivene for å sikre at de bevarer og kan brukes for ettertida. Men **arkivarer er mer ambivalente i forhold til sin rolle i å skape dokumentasjon som ellers ikke ville eksistere**. Hun gir eksempler med et dansekompani og en muntlig kultur - ingen av disse kan fanges uten at man bevisst skaper visuelle arkiver og lydarkiver. Hun sier arkivarer kanskje anerkjenner og deltar i slik dokumentasjonsaktivitet. Men vi er ikke kommet til en

felles forståelse av at slike aktiviteter er legitime og nødvendige som en alminnelig *del* av enhver institusjonsarkivars ansvarsfelt. Arkivarenes praksis er i hovedsak å fokusere på aktiviteter som skaper arkiver. Å dokumentere aktiviteter som vanligvis ikke skaper arkiver er ikke en integrert eller akseptert del av jobben. Samuels tar derfor til orde for at arkivarer, som ser sitt ansvar som å dokumentere en institusjon, som en integrert del av sine dokumentasjonsaktiviteter **må sørge for å skape og sikre at arkiver skapes**. Men arkivarene må ikke nødvendigvis gjøre det. Deres viktigste rolle er å **skape bevissthet rundt dokumentasjonsproblemer og behovet for muntlig historie, foto-, video eller annen dokumentasjonsaktivitet**. For å utføre dette, må arkivarene drive **arkivforskning** så de kan formulere en **sammenhengende dokumentasjonsplan**.

Samuels påpekning av system- og metodesvakheter for arkivbevaring har ikke fått nok oppmerksomhet i fagmiljøet (men hun fikk i fjor et festskrift redigert av Terry Cook). Denne måten å tenke arkivbevaring på har vi sett representert de siste åra ved Oslo byarkiv og Opplandsarkivet Maihaugen. Vi har for å belyse problemstillinger i forhold til moderne innvandring/nye minoriteter sett viktigheten av å samle inn privatarkiver, muntlig dokumentasjon og ulike typer materiale som i utgangspunkt ikke er et helt avgrenset arkiv, men fragmenter fra ulike sammenhenger.

Min konklusjon i forskningsprosjektet: I privatarkivene kan man finne egne stemmer og perspektiver som ikke finnes i de offentlige arkivene. Privatarkivmaterialet forteller noe om den enkelte gruppes aktiviteter, innsats, egenforståelse, ønsker, behov og problemer. Man kan spore holdningsendringer. Om ikke privatarkiver etter minoritetenes egne organisasjoner, institusjoner og privatpersoner bevares som del av den kollektive hukommelsen, vil ikke etterkommerne og andre interesserte kunne finne særlig tydelige spor av disse menneskenes *egne* blikk og stemmer. Da får vårt samfunn i beste fall en skjevt bilde der ettertida vil måtte lese det som er bevart i de offentlige arkivene "mot hårene" for å finne enkelte slike spor, slik som Kaisa Maliniemi har vist med den nasjonale minoriteten kvenene. Eksemplene mine gjelder dokumentasjon av nye minoriteter, men det er grunn til å tro at de kan ses som representative for situasjonen for bevaring av privatarkiv og dokumentasjon av samfunnssektorer i vårt samfunn der materiale fra det offentlige har fått en svært dominerende plass så å si uavhengig av bevaringsverdi. Skal vi bøte på denne situasjonen, må fokus for vår bevaringspolitikk radikalt endres og mer ressurser kanaliseres inn i privatarkiv- og dokumentasjonsarbeid.

Vi bør derfor etablere en **forskningsagenda** for å bedre arkivarprofesjonens evne til å dokumentere samfunnet med utgangspunkt i sammenhengende **dokumentasjonsplaner** for samfunnssektorer, slik Helen Samuels har framholdt.

Først da legger vi grunnlaget for å få en felles integrert samfunnshukommelse - som vil gi relevant samfunnsdokumentasjon som grunnlag for rettigheter, forskning, historieforståelse og opplevelser.

Ellen Røsjø
LLP / Oslo byarkiv / Høgskolen i Oslo og Akershus